

930

E 18

HET GEVAL-SOEWARDI

DOOR

MR. P. H. FROMBERG

Oud-Raadsherr i/h Hooggerechthof van N.I.

E

18

INDONESISCH PERSBUREAU

FAHRENHEITSTRAAT 473   s-GRAVENHAGE

Telegram-Adres : „INDONESIA" Haag.

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

0585 2519

1919/1
2/18

930818

J. de

HET GEVAL-SOEWARDI

DOOR

MR. P. H. FROMBERG.

1918

INDONESISCH PERSBUREAU TE 's-GRAVENHAGE.

THE

GENERAL-ORIENTAL

OF THE

OF THE

OF THE

OF THE

HET GEVAL-SOEWARDI.

Indië heeft een politieken wil, al is het nog geen machtswil. Dat is de indruk die gevestigd wordt bij de lezing van het verslag, door den eersten Volksraad over het ontwerp-begrooting uitgebracht. Indië is niet meer Java en de Buitenbezittingen, de bezittingen in Azië, waarvan grondwet en regeeringsreglement gewagen, ahangsels van Holland, maar een eenheid, een geheel, Indonesië met eigen streven en eigen welvaartsdoel. De term „bezittingen” werkt irriterend. De Volksraad spreekt niet meer van „de Buitenbezittingen”, maar van „de Buitengewesten” als deelen van Indonesië. Een staat in de toekomst, zij het voorloopig als rassenstaat, een natie in wording, overeenkomstig het streven van elke kolonie in den tegenwoordigen tijd, die zekeren beschavingstrap heeft bereikt. Tegen het regeeringsreglement als verouderd staatsstuk, afspiegeling van het oude régime, richt de Volksraad in de eerste plaats zijn kritiek. Inderdaad vinden wij hier een reglement, dat een in het geheim werkend ambtenarencollege, de Raad van Indië, met wetgevende bevoegdheid op den voorgrond plaatst, terwijl bij eenige aangeplakte slotartikelen aan den Volksraad, de vertegenwoordiging van het Indische volk, slechts adviseerende bevoegdheid, zonder recht van interpellatie en enquête, wordt toegekend, ofschoon juist het omgekeerde het geval moest zijn. Een reglement, dat geen ander verantwoordelijk persoon kent voor den gang van zaken in het groote Indonesië, dan den eenigen Gouverneur-Generaal en wel tegenover den in Holland zetelenden Minister van Koloniën, terwijl de onder den drang van den grooten oorlog ontstane Volksraad de Directeuren der Departementen, tot dusverre niet meer dan hulp-ambtenaren der Algemeene Secretarie, plotseling naar boven heeft gebracht, tot hen zijn kritiek richt en feitelijk hen als aansprakelijke ambtenaren beschouwt. Een reglement, dat als fundament van het regeeringsstelsel over de

inheemsche bevolking beschouwt het gezag der Inlandsche Hoofden, dat zijn voornamelijk de Regenten, de traditioneele feodale vorstjes, wier erfelijkheid in het reglement gewaarborgd is. Maar de praktijk leert, dat deze „Inlandsche Hoofden” omgevormd zijn tot Inlandsche ambtenaren; dat hun wettelijk gewaarborgde erfelijkheid afgeknabbeld is door een regeeringscirculaire, en dat een deel der bevolking met voorbijgang dier Hoofden, zich wendt tot andere vertrouwensmannen. Men zou kunnen beweren, dat tegenwoordig het gezag van het Gouvernement niet meer rust op de Hoofden, maar veeleer het gezag der Hoofden steunt op het Gouvernement. Een reglement, dat de bevolking van Indië naar een verouderd beginsel indeelt in Europeanen en Inlanders, en in verband daarmee een diepgaand dualisme in wetgeving en rechtspraak tot grondslag neemt. Verouderd, omdat de nieuwere associatie-politiek gebaseerd is op het beginsel van rechtsgelijkheid en het zooveel mogelijk doen verdwijnen van het rasverschil, opdat door alle Indiërs op gelijken voet tot den bloei van Indië kan worden samengewerkt.

Gelijke behandeling van, gelijke kansen voor alle rassen, ziedaar een grondstelling, die telkens in de verhandelingen van den Volksraad naar boven komt. In deze eeuw is bevoorrecht van den een boven den ander niet meer toegelaten — schrijft het Volksraadlid Raden Kamil in een nota. Unificatie van wetgeving en rechtspraak, gelijke behandeling van Inlanders en Europeanen ten aanzien van persdelicten, unificatie van de belastingen, van het bestuur, zoodat de hoogste betrekkingen voor alle landaarden bereikbaar worden gesteld, openstelling van de rechtsschool, van de hogere kweekschool voor alle landaarden, opheffing van het rascriterium bij de toelating tot de openbare lagere scholen, gelijke bezoldiging, met verwaarloozing van den factor van rasverschil, voor hetzelfde werk bij gelijke bekwaamheden, een zelfde reisreglement zoowel voor Inlandsche als voor Europeesche ambtenaren, geen landsgelden meer voor dominees en pastoors, terwijl de Mohamedaansche geestelijkheid uitgesloten blijft, geen bevoorrechtiging meer van Christenen boven Moslims in het leger, — ziehier een greep uit de vele desiderata, voortspruitend uit het op den voorgrond geschoven beginsel van gelijkheid voor de wet.

Naast dat beginsel komt een ander naar boven, namelijk: Indië voor de Indiërs. Van sentimentaliteit jegens het moederland is niets te bespeuren. Van Inlandsche zijde werd op afrekening door het moederland aangedrongen, zelfs het opbrengen van een memoriepost verlangd, om de eerschuld in de herinnering van de Nederlanders vast te houden. Uitbreiding van staatsexploitatie, opdat behaalde winsten Indië ten goede komen, werd door velen gewenscht. Algemeen was men van gevoelen, dat de vraag, welke wijze van verkoop Ned.-Indië ten aanzien van zijn producten zou moeten volgen, in het minst niet beïnvloed mag worden door moederlandsche belangen. Vandaar dat aangedrongen werd op behoud van de tinmarkt te Batavia ook na den oorlog. Men meende voorts dat Indië in de eerste plaats recht heeft om belasting te heffen van winsten, die in Indië zijn gemaakt. Om die reden eischte men voor Indië de geheele oorlogswinstbelasting op, die in Nederland betaald wordt door maatschappijen, wier bedrijf uitsluitend in Indië, waar de winst gemaakt is, uitgeoefend wordt, al mogen hare hoofdbesturen in Nederland gevestigd zijn. Doorlopend wordt verlangd, dat goederen en grondstoffen, welke de verschillende departementen en diensten noodig hebben, zooveel maar mogelijk is in Indië worden aangeschaft. Voor Indische fondsen wenscht men dat belegging in Indië gezocht wordt. Van de „import-onderwijzers” wil men zich op den duur onafhankelijk maken, en in verband daarmee wordt oprichting in Indië van kweekscholen voor de vorming van onderwijzers verlangd, die voor alle landaarden toegankelijk zijn. Een duidelijk streven wordt kenbaar gemaakt om zich in het algemeen van het moederland onafhankelijk te maken, waar het geldt de opleiding voor ambten en betrekkingen. Men wenscht in Indië al die inrichtingen van onderwijs gevestigd te zien, die gelegenheid geven om tot hogere en lagere ambten en posities te worden opgeleid.

Geen wonder, dat als einddoel van de koloniale politiek werd aangegeven: besturen door en voor Indië. Dit is geheel overeenkomstig de tegenwoordige programma's der groote Inlandsche vereenigingen. Boedi Oetomo, de centrumpartij, de Inlandsche bourgeoisie, streeft volgens haar beginselprogramma naar tot standkoming van een parlementairen regeeringsvorm in nationalen

geest en te dien einde naar de invoering eener kieswet en naar gelijkheid en uniformiteit van het recht. En de groote democratische volksvereeniging op Moslimschen grondslag, de Sarekat Islam, legde op een harer laatste congressen gelijkluidende verklaringen af omtrent haar streven.

Het is een merkwaardig en gelukkig verschijnsel, dat de belangrijke redevoering door den Gouverneur-generaal bij de installatie van den Volksraad op 18 Mei 1918 uitgesproken, in het algemeen bij de volkswensen niet achtergebleven is, doch zich min of meer in dezelfde sfeer beweegt, zoodat verschil alleen ten aanzien van het te volgen tempo kan bestaan. Nooit werd een dergelijke taal uit den mond van een Nederlandsch-Indisch Landvoogd vernomen. Die redevoering kenschetst, hoe onder inwerking van den grooten oorlog niet alleen in Europa, maar ook in Azië het volk aan invloed gewonnen heeft, waarmee valt rekening te houden.

Het einddoel, waarnaar gestreefd wordt, — aldus de Landvoogd — is een verantwoordelijke Regeering in Nederlandsch-Indië zelf, die, in samenwerking met den Volksraad, gerechtigd zij tot het nemen van eindbeslissingen over alle aangelegenheden, die niet van algemeen rijksbelang zijn. Verder: Nederland heeft alle redenen te bevorderen, wat strekken kan om zoowel de uitoefening van het gezag, als de verzorging der economische en maatschappelijke belangen in toenemende mate te doen overnemen door de inheemsche bevolking.

Het streven der Regeering — aldus vernemen wij — blijft bij voortduring gericht op verwijdering uit het publiek recht der met rasverschil verband houdende tweeslachtigheid. Eindelijk: de Regeering begroet elke gepaste uiting van rijpend zelfbewustzijn en verhoogd gevoel van eigenwaarde als een verblijdend verschijnsel, zij ziet in het alomvattend vereenigingsleven, de elkaar door-kruisende stroomingen in de maatschappij, even zoovele bronnen van leven die elk haar waarde hebben, — terwijl ten slotte verklaard wordt, dat het contact tusschen Bestuur en bevolking belangrijk zal worden versterkt, zoo de bestuursambtenaren voeling houden ook met de niet ambtelijke vertrouwensmannen der bevolking.

Hoe hemelsbreed verschilt het tegenwoordig Indië van het Indië, zooals het enkele jaren vóór den oorlog was. Toen was voor velen Indië nog het kostbaar kleinood door Neerland's God aan Neerland's volk geschonken. Het op den voorgrond tredend ideaal was het brengen van het Evangelie aan alle creaturen van Indië, wier leven zonder Christus troosteloos voorbijvlood. Toen meende men een oogenblik de ordonnantie Gods omtrent den rustdag, door middel van een pasarverbod op Zondag, te kunnen opleggen aan Javaansche Moslims en Chineesche Confucianisten. Destijds bestond nog de lachwekkende voorliefde van Hollandsche burgerlui voor Inlandschen adel, was de regeeringsblik voornamelijk gericht op de Regenten, de regentszonen en de aanzienlijken, kende het Bestuur slechts Hoofden en bevolking (kleine man) en werd de Inlandsche middelstand, vooral de Inlandsche handelaren daaronder, verwaarloosd, die van het Gouvernement niet veel meer bemerkten dan het belastingbiljet, de politierol en de hormat, vernederend eerbetoon, geëischt door de ambtenaren, vertegenwoordigers van het Gouvernement, met wie zij in aanraking kwamen.

Het was de tijd dat nog geen sprake was van eenig algemeen vertegenwoordigend lichaam, een Volksraad, slechts ontwerpen, niet verder reikende dan tot uitbreiding van den Raad van Indië met eenige particulieren, in de archieven opgeborgen lagen. De tijd, dat het verbod om staatkundige vereenigingen op te richten of vergaderingen te houden nog in volle kracht was, een verbod, dat aan ontwikkeling van het vereenigingsleven de pas afsneed en het volk belette zijn gevoelens en wenschen te uiten. De tijd, dat wat er ook ten behoeve van het volk gedaan werd, steeds gebeurde buiten het volk om. De tijd, waarin aan den drang naar onderwijs nog slechts aarzelend werd voldaan, in het bijzonder de gelegenheid om de Hollandsche taal te leeren, waarnaar zoozeer verlangd werd ten einde westersche kennis te kunnen opdoen, op benepen wijze werd verstrekt. De tijd, waarin met het streven naar rechtsgelijkheid nauwelijks een aanvang was gemaakt.

Maar de opleving en gisting in Oost-Azië had ook op de Indische maatschappij teruggewerkt. De Chineesche beweging in Indië had een niet te onderschatten invloed uitgeoefend en het reeds verstrekte onderwijs had meegewerkt om den drang naar emancipatie

te ontwikkelen. Er traden twee vereenigingen op den voorgrond. Naast de toenmaals kwijnende, onder regenteninvloed geraakte vereeniging van Javaansche intellectueelen, de Boedi Oetomo, ontstonden de Indische partij en de Sarekat Islam. De Indische partij als felle oppositiepartij, oostersch hel gekleurd, luiddinkende taal sprekend, rumoerig in haar optreden. De Sarekat Islam als groote Moslimsche volksbeweging die, door stille kracht voortbewogen, op geheimzinnige wijze plotseling op een reusachtig aantal gemoederen van de volksmassa vat kreeg, maar die tot samenwerking met de Regeering en met het volk welgezinde ambtenaren bereid bleef. Beide beslist democratisch, maar de Indische partij wil alle Indiërs zonder onderscheid van ras omvatten, de Sarekat Islam bepaalt zich tot de Inlandergroep en wel tot die overwegende massa van de groep, die Moslims zijn. De Indische partij kwam blijkens hare statuten voor het eerst met het begrip van een Indisch vaderland voor den dag en bepleitte op den grondslag van gelijke behandeling van alle rassen, de vorming van de verschillende rassen in Indië tot ééne ondeelbare natie, die der Indiërs. Haar doel was: „het Indisch vaderland tot „bloeï te brengen en het voor een onafhankelijk volksbestaan voor „te bereiden.” De Sarekat Islam, oorspronkelijk tot Java beperkt, beoogde bij haar optreden den gewonen Javaan op te heffen uit den toestand van vernedering en achteruitzetting, waarin hij zich ten opzichte van de Inlandsche ambtenaren, maar vooral tegenover de vreemde rassen, geplaatst zag, m.a.w. de geestelijke en maatschappelijke opheffing van den Javaan op den grondslag van den Islam.

Met de toetreding van dr. Tjipto Mangoenkoesoemo en den nog jeugdigen R. M. Soewardi Suryaningrat (tevens president van de Sarekat Islam-afdeeling te Bandoeng) tot de Indische partij, scheen het een oogenblik, dat deze partij vat zou krijgen op de groote Inlandsche massa, scheen het dat een verbinding tusschen beide tot stand gekomen was.

Toch was dit niet het geval. De instinctmatige vrees, dat bij algeheele gelijkstelling der rassen, het Inlandsch grondbezit ook voor Europeanen en Chineezzen bereikbaar zou worden, en daardoor in gevaar zou komen; het wantrouwen in Indo's, destijds de kern der Indische partij, van wier kant de Inlander tot dusverre

een alles behalve broederlijke behandeling ondervonden had; beduchtheid dat bij het voeren van rumoerige oppositie de Indo's met de voordeelen zouden gaan strijken, terwijl trouwens de Sarekat Islam niet antigouvernementeel was en ook niet wilde zijn; vrees voor opwekking van rassenhaat tegen de Hollanders; vrees om in conflict te komen met het verbod van art. 111 reg.-regt. bij het op den voorgrond brengen van politieke actie; het gevoel dat de reeds opgerichte Inlandsche vereenigingen door aansluiting bij de Indische partij haar reden van bestaan zouden verliezen, juist op het moment, dat men door den Islam als bindmiddel te gebruiken, het Moslimsch element te versterken en het zuiveringsproces in den Islam aan te vangen, het volk bij elkaar gekregen had en hield; de omstandigheid, dat een groote kracht als de Indische patriot dr. Tjipto door zijn theosophisch standpunt van de Moslimsche massa min of meer verwijderd bleef; — ziehier hoogst waarschijnlijk redenen die er toe geleid hebben, dat de Sarekat Islam haar eigen weg ging en de Indische partij op haar zelve bleef aangewezen.

De Indische Regeering, ingelicht door de zeer enkelen, als dr. Rinkes, die werkelijk op de hoogte zijn van de stemmingen onder het volk, nam tegenover de Sarekat Islam en haar streven een liberaal standpunt in. Met haar bekende hormat-circulaire no. 2014 (Aug. 1913) toonde de Regeering het volk van het traditioneel slaafsch eerbetoon te willen verlossen, aan het lagere volk een menschwaardige behandeling te willen waarborgen; met hare circulaire no. 2744 (Nov. 1913) verklaarde zij zich genegen om de erfelijkheid van het regentsambt prijs te geven. De Regeering verleende voorts hulp bij het organiseeren van plaatselijke Sarekat Islam-vereenigingen, kende rechtspersoonlijkheid aan die vereenigingen toe en opende het vooruitzicht, dat die vereenigingen zich bij een centrale vereeniging zouden kunnen aansluiten, gelijk ook later plaats gevonden heeft. Hervorming en uitbreiding van het onderwijs had plaats, zoodat aan de burgerij meer kansen werd gegeven op ontwikkeling en om een positie te bereiken, deze langzamerhand ging genieten van voorrechten, die tot dusverre vrijwel aan Europeanen en Inlandschen adel waren voorbehouden. Hierbij komt nog, dat door het niet strikt toepassen van art. 111 reg.-regt., het voor de Sarekat Islam mogelijk werd vergaderingen

en congressen te houden en wenschen te uiten, ook al kwam men daarmee op politiek terrein. In dit alles ligt vermoedelijk de verklaring, dat het volk bij het uitbreken van den grooten oorlog loyaal bleef, omdat het besef was doorgedrongen, „dat het Hollandsche Gouvernement *in de laatste tijden* geenszins een „juk” „is voor het volk, dat het neerdrukt en laaghoudt, doch veeleer een „hefboom, die krachtig meewerkt om het tot stand en waardigheid „op te heffen”, — gelijk een hoogstaand Javaan schreef.¹⁾

En de Indische partij? De Indische Regeering nam tegenover haar stelling, bestreed haar rechtstreeks. De statuten dier partij werden in strijd met de openbare orde geacht, de daarop aangevraagde rechtspersoonlijkheid werd geweigerd. De strijdigheid met de openbare orde werd voornamelijk afgeleid uit artikel 2 der statuten, waarin was opgenomen de voorbereiding van Indië tot een „onafhankelijk volksbestaan” (zie Jav. Courant van 18 Maart 1913). De Indische Regeering nam dus de eeuwigdurendheid van de Nederlandsche heerschappij over Indië als een dogma aan. Het koesteren van een ideaal, waarin geen plaats meer is voor heerschappij van Nederland, werd als een verboden ideaal aangemerkt. De Indische partij werd een verboden vereeniging. Collectieve uitingen van vereenigingsleven zouden niet meer worden geduld. Hare leden waren op individueel optreden en op hun pers aangewezen.

Echter, al trad de Regeering tegenover de Sarekat Islam tegemoetkomend op, dit nam niet weg dat de atmosfeer drukkend werd, hoe meer de groote Moslimsche volksbeweging toenam. Verhoogde ijver in den Islam, gelijk met die beweging gepaard ging, wordt steeds van Europeesche zijde als fanatisme beschouwd en brengt agitatie te weeg. Enkele, bij groote volksbewegingen steeds voorkomende excessen, hier en daar, vooral in het Toebansche, door Sarekat Islamleden begaan (Juli en Augustus 1913), vermeerderden de onrust. De Europeesche gemeente geraakte in beroering. Een onkundige Europeesche pers fan-

¹⁾ „De trouw der bevolking”, door Soeara (in De Locomotief van 20 en 21 April 1915). Tijdens den oorlog is de stemming onder het volk ongunstiger geworden door de weigering der Indische Regeering, om den aanplant van suikerriet met 20 % in te krimpen ten behoeve van den padi-aanplant.

taiseerde zelfs een voorgenomen Europeanenmoord en bracht een paniek te weeg, die door de beter ingelichte, maar toch soms weifelende Regeering niet werd bezworen, integendeel door een circulaire aan de residenten om op hun hoede te zijn eer werd aangewakkerd.

Inmiddels werd van Europeesche zijde het plan opgevat om de honderd jaar geleden herkrege onafhankelijkheid van Nederland feestelijk te herdenken, en wel te midden van een overheerscht, maar tot bewustzijn komend volk, aan hetwelk nog geen enkel staatkundig recht was toegekend. Als weerslag op dit plan vormde zich te Bandoeng een Comité Boemi Poetra, een Inlandsch comité tot herdenking van Neerland's honderdjarige vrijheid, waarin dr. Tjipto en Soewardi, leden van de voormalige Indische partij, voormannen waren. Bij een circulaire gaf dat comité zijn voornemen te kennen, op den dag der herdenking aan de Koningin van Nederland een telegram van gelukwensch te zenden, maar met de toevoeging, dat het Indische volk behoefte heeft om zijn gevoelens te uiten en daarom intrekking van art. 111 reg.-regt. en instelling van een volksvertegenwoordiging vraagt.

Daarna ging er van het Inlandsch Comité een brochure uit, getiteld: „Als ik eens Nederlander was”, waarin op schampere en sarcastische wijze het krenkende voor de Inlandsche bevolking, gelegen in een luidruchtige feestviering voor herkrege onafhankelijkheid werd geparaphraseerd. De brochure, door Soewardi geschreven, werd in een oplaag van 5000 exemplaren in Hollandschen en Maleischen tekst verspreid. „Ook ik ben patriot, en evenals de Nederlander zijn vaderland lief heeft, zoo heb ook ik mijn vaderland lief, meer dan ik zeggen kan. En als ik Nederlander was, dan zou ik het feestterrein wenschen af te zetten, opdat geen Inlander iets zou kunnen zien van mijn uitgelaten vreugde bij de herdenking van den vrijheidsdag. Maar ik ben slechts een bruine zoon van het tropische land, een inboorling van de Nederlandsche Kolonie, en als ik protesteer, dan wordt mij dat kwalijk genomen” — dat is de grondtoon, welken de gevoelige schrijver in zijn stuk legt. De Justitie nam deze brochure in beslag en Soewardi werd wegens drukpersdelict vervolgd. De Raad van Justitie te Batavia verleende rechtsingang tegen hem op grond van art. 26 van het drukpersreglement. Doch de Administratie greep in en

Soewardi werd bij gouvernements-besluit van 18 Augustus 1913, zonder vorm van proces, krachtens art. 47 reg. reglt. voor onbepaalde tijd naar het eiland Banka verbannen. Behalve eenige franje als een beroep op „tegenwoordige tijdsomstandigheden”, „te duchten ernstige gevolgen in den vorm van verstoring van „orde en rust”, „voornemens en bedoelingen”, „geest van verzet tegen de overheid”, vinden wij in het verbanningsbesluit aan Soewardi als *feiten* ten laste gelegd: het oprichten van het Inlandsch Comité, het schrijven en verspreiden van de brochure „Als ik eens Nederlander was” en het schrijven van een artikel in de *Expres*, getiteld: „Een voor allen en allen voor een”, waarin Soewardi betoogt, dat hij, „vrijheidlievend vaderlander”, niet is een enkeling, doch een type van al zijn landgenooten, omdat het gros van het volk wel zwijgt, maar toch gevoelt als hij.

Zeër zeker kan de inhoud van de beide vermelde persproducten niet bepaald vleierij genoemd worden, maar al wat niet vleierij is beduidt daarom nog niet oproer maken. De Indische Regeering, wellicht nog onder den indruk dat de Sarekat Islam in het vaarwater zou geraken van de Indische partij, misschien ook onder den invloed van de in die dagen heerschende ongemotiveerde agitatie, zag in die artikelen de strekking, om de Inlandsche bevolking tegen het Nederlandsche gezag op te ruien, en verdeeldheid te zaaien tusschen de verschillende klassen van de bevolking van Nederlandsch-Indië. Zij achtte zich op grond daarvan gerechtigd Soewardi voor onbepaalde tijd, dus in beginsel levenslang, te interneeren op het eiland Banka. Soewardi gaf er de voorkeur aan Indië te verlaten en zich in ballingschap naar Nederland te begeven. De Indische partij werd verder doodgezwegen, maar zij had en heeft nog invloed, tegenwoordig vooral door de vereeniging Insulinde, die haar erfenis aanvaardde en die zich aanmerkelijk uitbreidt voornamelijk met leden van de inheemsche bevolking (Kolon. Verslag 1917 bl.III). Een Indisch vaderland, de associatie der verschillende rassen om te komen tot een Indische nationaliteit, het vormen van een Indischen Staat, zekere voorliefde voor Amerika als de Staat die, naar men meent, een kolonie het snelst tot welvaart en zelfstandigheid voert, — ziedaar enkele denkbeelden, die hun verbreiding en ontwikkeling voor een niet onbelangrijk deel aan de Indische partij danken.

Dit is het geval Soewardi in de lijst der gebeurtenissen.

De groote oorlog heeft ook het verafgelegen Indië in democratisch opzicht vooruitgebracht. Nauwelijks zijn vijf jaren verlopen sedert Soewardi's verbanning, of men ziet den toestand geheel veranderd. Wat het Inlandsch Comité in 1913 wenschte, is in beginsel thans aanwezig. Art. 111 reg. reglt., vereenigingen en vergaderingen van staatskundigen aard verbiedende, is ingetrokken, althans is de intrekking in het Staatsblad afgekondigd. Thans is er een Volksraad, een veiligheidsklep, die men reeds in 1913, ter gelegenheid van de herdenking van Neerland's onafhankelijkheid had moeten openen, in stede van met verbanning en vervolging te werken. Een Volksraad, die bij zijn eerste optreden reeds zijn verlangen uitte om zich tot een wetgevend lichaam te ontwikkelen, en die in zijn kritiek op het regeeringsbeleid en in het formuleeren van zijn wenschen,orsch van stapel liep. De Maleische pers treedt met grooter vrijmoedigheid op dan ooit te voren. Tal van uitingen van het inheemsche volk in al zijn lagen openbaren, dat het niet langer een ondergeschikte rol wil spelen in eigen land. En het recht der volken om over eigen lot te beslissen is gedurende den oorlog in Europa te dikwijls en te luid verkondigd, om niet ook tot Azië te zijn doorgedrongen. Wie thans nog gelooft aan eeuwigdurendheid van overheersching door het eene volk over het andere, zal wijs doen dat geloof in zijn hart te bewaren.

Aan Soewardi's noodelooze verbanning is nog een andere kant, waarop wij in het bijzonder de aandacht willen vestigen, omdat de persoonlijke vrijheid der Indiërs daarbij betrokken is. Want Soewardi's verbanning was niet alleen noodeloos, maar ook onwettig. Wat is er gebeurd? Wij hebben hierboven reeds vermeld, dat tegen Soewardi door den Raad van Justitie te Batavia rechtsingang was verleend ter zake van persdelict. Dat wil dus zeggen dat de Raad van Justitie gelast had, dat door een rechter-commissaris een voorloopig onderzoek omtrent het aan Soewardi ten laste gelegde zou moeten plaats vinden. Toen eenmaal deze rechterlijke beslissing gegeven was, moest zij ook uitgevoerd worden. Aan deze „in naam der Koningin" (art. 416 strafv.) gegeven rechterlijke beschikking was ook het Openbaar Ministerie gebonden. De Officier van Justitie had 's Raads beschikking aan den beklaagde Soewardi, onder overgave van afschrift daarvan, moeten doen

beteekenen (art. 80 strafv.). De rechter-commissaris had den beklaagde Soewardi op de hem ten laste gelegde feiten moeten hooren en het voorloopig onderzoek vervolgen en beëindigen (art. 74 vlg. strafv.). De Raad had daarna een eindbeslissing op de stukken van het voorloopig onderzoek moeten geven, hetzij die dan bestond in een bevel tot terechtstelling of in een verklaring dat er geen voldoende bezwaren tot verdere vervolging bestonden, als wanneer Soewardi reeds dadelijk vrij uit ware gegaan (art. 105, 107 strafv.).

In het eerste geval ware Soewardi's zaak ter openbare terechtzitting onderzocht, en had Soewardi alle waarborgen voor deugdelijkheid en onpartijdigheid gehad, welke een rechterlijk onderzoek oplevert, gepaard aan het uitgebreide recht van verdediging, dat een beklaagde op de openbare terechtzitting ter beschikking staat. Bij veroordeeling had hij zijn zaak nog eens in revisie door het Hooggerechtshof kunnen laten onderzoeken (art. 282 strafv.). Kortom, toen eenmaal de rechter in zake Soewardi een beslissing had genomen, had het recht zijn loop moeten hebben. Dit is echter niet gebeurd; integendeel het recht is gedwarsboomd, de eenmaal krachtens rechterlijk bevel aangevangen strafvervolging is stopgezet. Het Openbaar Ministerie heeft eenvoudig de beschikking van rechtsingang aan Soewardi, die daarvan onkundig bleef, niet laten beteekenen, en heeft verder die beschikking gedeponceerd. 's Rechters bevel is dus niet uitgevoerd. Dit stop zetten der strafvervolging schijnt aan de contrôle der rechterlijke autoriteiten te zijn ontsnapt (art. 157 recht. org.) Door dit stop zetten der strafvervolging kreeg de toenmalige Indische Regeering gelegenheid, Soewardi zonder vorm van proces, en dus zonder zich behoorlijk te kunnen verdedigen, politiek te verbannen voor feiten, waarover een rechterlijk onderzoek aanhangig was. Dit stop zetten der strafvervolging is geschied op last van den Procureur-generaal, na overleg met en dus met goedvinden van den Gouverneur-generaal, die in Indië de chef van het Openbaar Ministerie is (artt. 56, 57, 180, 2e lid recht. org.). In werkelijkheid heeft derhalve een door art. 81 reg. reglt. verboden, immers rechtstreeksche tusschenkomst van de Regeering in zake van justitie plaats gevonden ¹⁾.

¹⁾ Reeds in de generale instructie van 26 April 1650 werd aan Gouverneur-Generaal en Raden van Indië verboden... „den voortgangh derselver

Feitelijk werd door middel van het aan de Regeering ondergeschikte Openbaar Ministerie, de onaantastbaarheid van de uitspraak van den Indischen rechter door het administratief Gezag geschonden. Wij maken slechts terloops en volledigheidshalve melding van de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van den Gouverneur-generaal, welke in dergelijke gevallen zou kunnen bestaan (art. 38 *b* en *c* reg. reglt.). Maar wij vestigen de aandacht op de politieke verantwoordelijkheid (art. 37 reg. reglt. jcto. art. 54 grondw.), waardoor de zaak had recht gezet kunnen worden. Deze politieke verantwoordelijkheid werkte echter niet, omdat men hier te lande niet op de hoogte was. Toen namelijk zoowel bij de schriftelijke als mondelinge behandeling der Indische begrooting, einde 1913, door enkele kamerleden Soewardi's verbanning voor eenige artikelen in de pers scherp gelaakt, en opgemerkt werd dat, als in de bewuste artikelen strafbare uitingen voorkwamen, het beter geweest ware zich tot een strafvervolgung wegens drukpersdelict te bepalen, — gaf de toenmalige Minister van Koloniën ten antwoord, dat de Gouverneur-generaal over de mogelijkheid en doelmatigheid eener strafvervolgung met den Procureur-generaal bij het Hooggerechtshof van gedachten had gewisseld, doch het denkbeeld eener strafrechtelijke vervolgung als niet doeltreffend had verworpen. De Minister, blijkbaar niet op de hoogte, stelde dus ten onrechte de zaak zóó voor, alsof de rechter nog niet in de zaak gemengd ware geworden, m.a.w. alsof de Gouverneur-generaal nog vrij ware geweest in de keuze tusschen strafrechtelijke vervolgung en politieke verbanning.

„(van de sententiën en proceduyren van den Raedt van Justitie) te beletten „tot groote „cleynachtinge ende disrespect van den Raedt van Justitie“. Een bepaling die niet trouw nageleefd werd. Historische noodzakelijkheid bestond derhalve voor art. 74 van het Charter van 1803, luidende: „Alle „tusschenkomst van eenige Politique Magt, in den loop der justitie, welke, „volgens den inhoud van dit Charter, niet is geoorloofd, is verboden“. Men ziet dat art. 81 van het tegenwoordig regeeringsreglement van gelijken inhoud is.

Wat de slotwoorden van art. 179 alin. 1 recht. org. aangaat, zij opgemerkt dat zij, in het midden latende of zij, als niet overgenomen in het regeeringsreglement (zie den tekst van art. 81 aldaar) als vervallen zijn te beschouwen, in geen geval bevoegdheid geven of kunnen geven, om een uitspraak van den strafrechter opzettelijk onuitgevoerd te laten.

Het koloniaal verslag van 1914, bestemd om de Nederlandsche Volksvertegenwoordiging in te lichten, vermeldt dat de in art. 47 reg. reglt. omschreven politieke maatregel van verwijdering is toegepast o.a. op 1 Europeaan (Douwes Dekker) en 2 Inlanders (Soewardi en Tjipto), allen uit de Preangerregentschappen, *die hoewel in rechten niet vervolgbaar*, voor de openbare orde en rust in het gewest hunner inwoning gevaarlijk werden geoordeeld. Eveneens een onjuiste voorstelling dus, althans wat Soewardi aangaat.

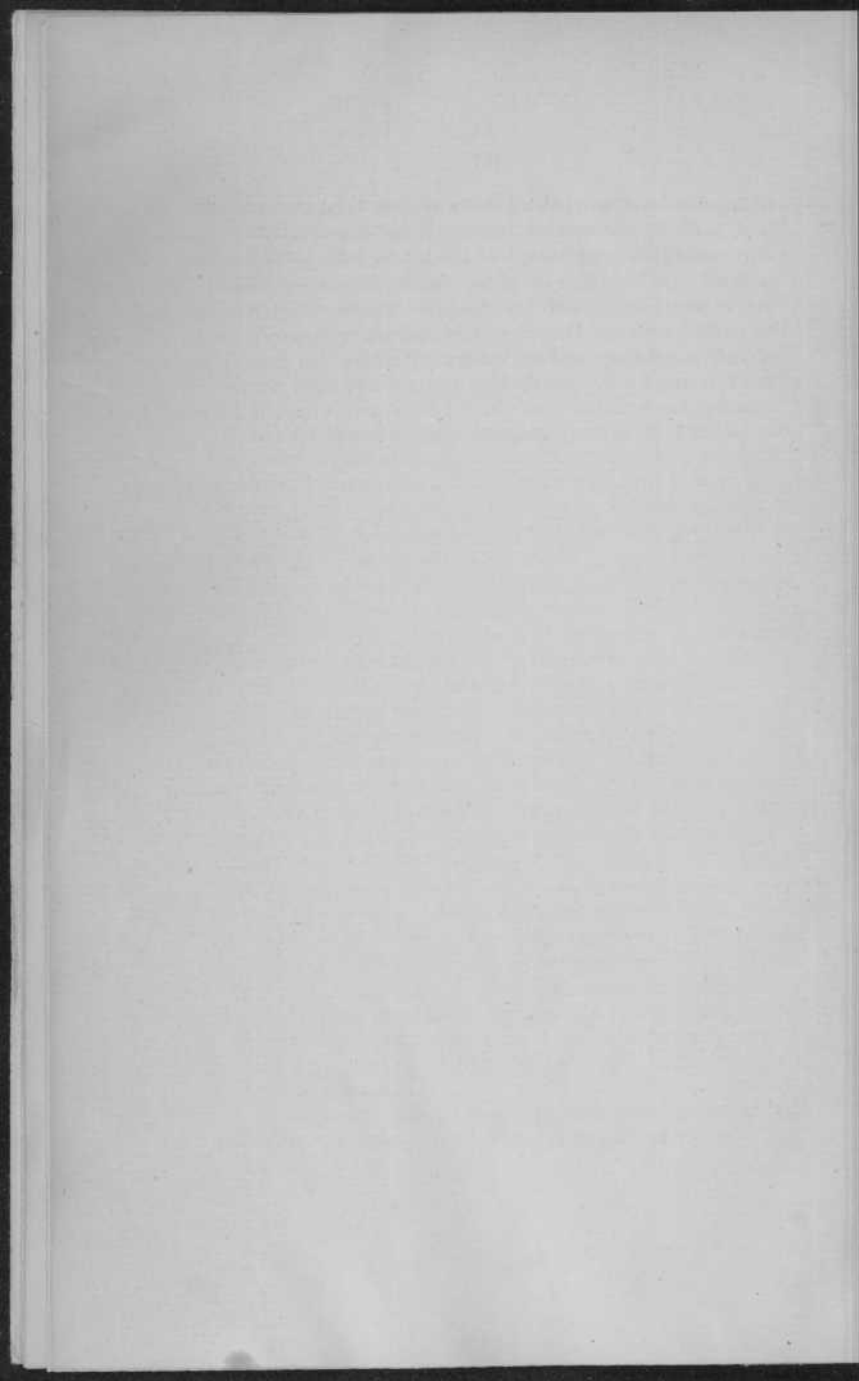
Ter elfder ure, in Augustus 1917, is door den tegenwoordigen Landvoogd, blijkbaar van de begane onrechtmatigheid overtuigd, het verbanningsbesluit van Soewardi ingetrokken. Het geval Soewardi behoort daarmede tot het verleden, is een afgedane zaak. Maar het recht is eeuwig, en het recht wordt niet gediend door verborgen gebleven onrecht in het duister te laten. Met het bloot te leggen, kan het verleden vruchtbaar gemaakt worden voor de toekomst, door de lessen die er uit te putten zijn.

In den Indischen Volksraad werd aangedrongen op afschaffing (althans met betrekking tot hen die onderdanen zijn) van de zoo-genaamde exorbitante rechten aan het administratief gezag toegekend, een erfenis der O. I. Compagnie. Het vooruitstrevend Volksraadslid, mr. dr. Schumann, sloot zich ten deze bij dr. Tjipto en den heer Teeuwen aan. De Regeering verklaarde bij monde van haar woordvoerder, dat de haar bij art. 45 en vlgg. reg. reglt. toegekende bevoegdheden voorshands niet kunnen worden gemist, zonder dit nader te motiveeren, kennelijk stilzwijgend verwijzende naar vreeselijke gevolgen, die het gemis dezer bevoegdheden zouden teweeg brengen. Thorbecke, die reeds in 1854 deze bevoegdheden bestreed, noemde dit indruk maken door de poëzie van de vrees (Keuchenius, regeerings-reglement, III, bl. 407). Het is hier niet de plaats om verder daarop in te gaan. Maar stellig mag men verwachten dat de Volksraad, als waker over de persoonlijke vrijheid der Indische burgers, door eventueel in voorkomende gevallen overlegging der stukken te vorderen, de verdere toepassing van de artt. 45 vlg. van het regeer. reglt. onder zijn contrôle zal brengen.

Voor den heer Soewardi Suryaningrat was de verbanning een onaangenaam en langdurig incident. Al de misères van een Oos-

terling met beperkte middelen in een vreemd, koud, onaandoenlijk land, heeft hij ondervonden. Echter, trouw bijgestaan door zijn teere, maar fiere echtgenoot, een Javaansche, heeft hij zich weten te handhaven. Weet hij zich op den duur te beheerschen, zooals hij hier te lande getoond heeft te kunnen doen zonder zijn overtuiging te verloochenen, laat hij zich niet overmeesteren door den geest, die per se afkeurt wat het Gouvernement doet, dan kan hij, in Indië teruggekeerd, met de hier te lande opgedane kennis en ervaring, aan het volk van Indië, bij diens streven naar politieke en sociale vrijheid, nog belangrijke diensten bewijzen.

Een Uitspraak van 40 Vereenigingen.

Op een elftal vergaderingen, door de vereeniging „Insulinde” op 18 en 25 November 1917 op verschillende plaatsen gehouden, waarbij deputaties van Hoofd- en Afdelingsbesturen van 40 Inlandsche en Europeesche vereenigingen tegenwoordig waren (o.w. de vereenigingen Sarekat Islam, Boedi Oetomo, Het Ambonsch Studiefonds, Perserikatan Minahassa, de inlandsche onderwijzersbond P. G. H. B., het N.I.O.G., de vereeniging van Leeraren b.h. M. O., de S. D. A. P. en 32 andere vereenigingen) werd met algemeene stemmen door de aanwezige deputaties een motie aangenomen, welke o.m. het volgende inhoudt:

„overwegende, dat art. 47 van het Regeerings-Reglement niet meer in overeenstemming is met de tegenwoordige politieke richting, ook van de Regeering zelve, immers in handen van het Administratief Gezag legt een controle op het politieke streven en de uitingen der ingezetenen van Nederlandsch-Indië, bij het artikel genoemd, welke elders, in het bijzonder in Nederland, niet bestaat en ook geacht wordt niet te behooren tot de attributen van het Gezag, bovendien op ongewenschte wijze het verschil in rechtspositie van de ingezetenen hier en daar naar voren brengt,

„besluit om voor te stellen, dat artikel te doen opheffen.”

De geheele motie, welke aan den gouverneur-generaal, den minister van Koloniën en aan de Staten-Generaal is aangeboden, en die als de samenvatting van de politieke wenschen van alle democratisch gezinde lichamen in Indië kan worden beschouwd, zal in extenso in één onzer volgende brochures worden opgenomen. (Red. I. P.-bur.)

Artikelen 45 t/m 48 van het Regeerings-Reglement.

Art. 45. Aan personen, niet in *Nederlandsch-Indië* geboren, die gevaarlijk worden geacht voor de openbare rust en orde, kan het verblijf aldaar door den Gouverneur-Generaal, in overeenstemming met den Raad van *Nederlandsch-Indië*, worden ontzegd.

Het daartoe strekkend besluit wordt, wanneer het Nederlanders geldt, met redenen omkleed.

Het besluit bepaalt een redelijken tijd, die den betrokken persoon gelaten wordt voor het orde stellen op zijne zaken.

De Gouverneur-Generaal kan, bij een door hem onderteekend bevel, gelasten dat de betrokken persoon, in afwachting van eene gelegenheid tot verwijdering, in hechtenis worde genomen.

Het besluit tot verwijdering en het bevel tot inhechtenisneming worden aan den betrokken persoon bij gerechtelijke akte beteekend.

De Gouverneur-Generaal brengt het besluit tot verwijdering, met de verdere stukken, onverwijld ter kennis van den Minister van Koloniën.

Van het besluit tot verwijdering wordt, wanneer het Nederlanders geldt, door den Koning kennis gegeven aan de Staten-Generaal.

Art. 46. Aan personen, niet in *Nederlandsch-Indië* geboren, kan door den Gouverneur-Generaal, in overeenstemming met den Raad van *Nederlandsch-Indië* in het belang der openbare rust en orde, het verblijf in bepaalde gedeelten van *Nederlandsch-Indië* worden ontzegd.

Wanneer de maatregel iemand betreft, niet tot de inlanders behoorende, wordt het besluit met de verdere stukken onverwijld gebracht ter kennis van den Minister van Koloniën.

Van den maatregel wordt, wanneer het Nederlanders geldt, door den Koning kennis gegeven aan de Staten-Generaal.

Art. 47. De Gouverneur-Generaal kan, in overeenstemming met den Raad van *Nederlandsch-Indië*, aan personen binnen *Nederlandsch-Indië* geboren, in het belang der openbare rust en orde, eene bepaalde plaats aldaar tot verblijf aanwijzen, of het verblijf in bepaalde gedeelten van *Nederlandsch-Indië* ontzeggen.

De Gouverneur-Generaal kan, bij een door hem onderteekend bevel, gelasten dat de betrokken persoon, in afwachting van eene gelegenheid tot verwijdering, in hechtenis worde genomen.

Het besluit tot verwijdering en het bevel tot inhechtenisneming worden aan den betrokken persoon bij gerechtelijke akte beteekend.

Wanneer de in dit artikel bedoelde maatregelen iemand betreffen, niet tot de inlanders behoorende, wordt gehandeld overeenkomstig het voorgaande lid van het voorgaande artikel.

De bepaling, vervat in het laatste lid van het voorgaande artikel, is mede toepasselijk wanneer het Nederlanders geldt.

Art. 48. In de gevallen bedoeld in de artt. 45, 46 en 47, wordt door den Gouverneur-Generaal niet beslist dan nadat de betrokken persoon in zijne verdediging gehoord, of daartoe behoorlijk opgeroepen is. Van het verhoor wordt proces-verbaal opgemaakt.

Levensverzekering-Maatschappij „ARNHEM”

HOOFDKANTOOR TE ARNHEM, VELPERPLEIN 1

— — — — —
GÉNÉRAAL-INSPECTEUR:

C. A. VAN DER HUCHT, DEN HAAG, WATTSTRAAT 17

INSPECTEUR VOOR INDISCHE ZAKEN IN NEDERLAND:

F. VAN HAASTERT, AMSTERDAM, KONINGINNEWEG 46

Bijkantoor te WELTÉVREDEN

Rijswijk bij de Stelsbrug.

DIRECTIE:

J. F. COOKE

W. C. VAN DER PALM

Bijkantoor te MEDAN

Juliaanshoof, Esplanade.

DIRECTIE:

L. SURINGA

F. VEENHUIJZEN, *proc.*

De bijkantoren in Indië bezitten volledige bevoegdheid
tot het afwikkelen van alle zaken.

Het risico van de reis van Europa naar Indië en
omgekeerd is ook onder de tegenwoordige om-
standigheden, ZONDER PREMIEVERHOOGING
in de verzekering begrepen.